

Passolig Uygulamasının Futbol İzleyicisi Üzerine Etkileri

Hasan Erdem MUMCU¹, Ömür F. KARAKULLUKÇU²

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı Türkiye’de 14 Nisan 2014’te uygulamaya konulan Passolig uygulamasının ne olduğu, bu uygulamaya ne tür eleştirilerin geldiği, bu uygulamanın sonuçlarının ne gibi sorunlara neden olduğunu belirlemektir.

Yöntem: Yapılan çalışmada doküman analizi ve literatür taraması yöntemleri kullanılarak derleme bir çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmanın verileri passolig ile ilgili çıkan haberler ve alanda çıkan yayınlardan elde edilmiştir.

Bulgular ve Sonuç Passolig uygulanmaya başlaması kâğıt biletlerin yerini alan elektronik bilet uygulamasıdır. Pasolig sistemi ile uzun bilet kuyruklarının azaltılması, karaborsanın önlenmesi, saha içi ve dışı olayların en aza indirilmesi ve stat içerisinde huzurlu ortamın sağlanması (2 yıllık sürede şiddet olaylarının %30 azalması) olumlu yönleridir. Buna karşın Pasolig kartını alabilmek için verilen bilgilerin güvenliği ile ilgili kişisel bilgilerin güvenliği konusunda endişelerin de olduğu görülmektedir. Ayrıca Pasolig kartının 1,5 yıllık sürede %117 fiyat artışı olması, kartın sahibinden hariç kullanımın yasak olması ve kulüp logosuna sahip taraftarların önceliğinin olması gibi sebepler futbol seyirci sayısının düşmesine neden olmuştur. Uygulamada istenilen kişisel veriler korunmalı, taraftar ve seyirci davranışlarını olumlu yönde değiştirecek eğitimler, kamu spotu, fair play ve farkındalık oluşturacak uygulamaların gerçekleştirilmesi önerilir.

Anahtar Kelimeler: Elektronik bilet, futbol, passolig, şiddet.

ABSTRACT

The Effects Of Passoliging On Football Trackers

Purpose: The aim of this study Turkey on 14 April 2014 on the application of what is put into practice Passolig, it comes to what kind of criticism of this practice is to determine whether the results of this application as to what is causing the problems.

Method: In this research, a compilation study was performed by using document analysis and literature review methods. The data of the study was obtained from news and passages about passolig.

Results and Conclusion: Passolig is an electronic ticket application that replaces paper tickets. Reducing long ticket queues with the Pasolig system, preventing the black market, minimizing on-site and off-site events and providing a peaceful environment within the stat (30% reduction in violent incidents in 2 years) are the positive aspects. On the other hand, there are also concerns about the security of the information provided to obtain the Pasolig card. In addition, reasons such as 117% increase in the price of the Pasolig card in 1.5 years, prohibition of use of the card except the owner and the priority of the fans with the club logo caused the number of football spectators to decrease. In practice, the personal data required should be protected and it is recommended that trainings, public spots, fair play and awareness raising practices be implemented to change the behaviors of fans and spectators in a positive way.

Keywords: Electronic ticket, football, passolig, violence

GİRİŞ

Spor, belli ilkelere ve teknik yöntemlere bağlı olarak yapılan günümüzün en önemli fenomenlerinden biridir. Spor, faal olarak içerisinde bulunan sporcuları etkilediği gibi, seyircilerde de haz duyma, coşku gibi gereksinimleri doyuran, sporcuları ve seyircileri bir araya getiren etkinlikler kümesidir (Doğan ve Moralı, 1996). Spor, kişilerin bedensel ve

¹Tokat Gazi Osman Paşa Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Tokat/Türkiye

²Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İdari Mali İşler Daire Başkanı, Ankara/Türkiye

zihinsel yeteneklerinin gelişmesini sağladığı gibi aynı zamanda eğitici ve eğlendirici bir uğraştır (Savaş, 1997).

Futbol bir spor branşı olarak geniş insan topluluklarını etkileyen, uluslararası ilişkileri geliştirerek, kültürlerarası farkındalıkları arttıran ve dünya barışına da katkı sağlayan evrensel bir etkinlik alanıdır. Futbol her spor dalının temsil ettiği gibi barışın, sevginin, toplumsal duyarlılığın oluşmasını amaçlamanın yanı sıra, futbol maalesef günümüzde bazı anlarda yaşanan şiddet olayları ile gündeme gelmektedir (Üstünel ve Alkurt, 2015).

Futbol olumlu ve olumsuz pek çok farklı durumla gündeme gelip, sevilmesinin nedenleri özetle şöyledir: Futbolun her an her ortamda kolayca oynanabilir olması. Futbolun diğer branşlara göre yaygın olması. Yüklenen anlamların topluma yansımaları öteki branşlardan daha çok olması. Medyanın etkisi sayesinde de kimlik edinme alanı haline gelmiş olması olarak sayılabilir (Talimciler, 2008).

Futbol Türkiye’de ve dünyada en fazla izlenen ve taraftara sahip olan spor branşdır. Öyle bir spor dalıdır ki gerek hitap ettiği kitle gerek futbol ekonomisi gerekse taraftarların ruh halini etkilemesi; tüm dünyada ve ülkemizde futbol ile alakalı özel düzenlemelerin yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Şiddet, kelime anlamı olarak, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik her türlü maddi ve manevi olumsuzluğu dile getirmektedir. Yapılan diğer tanımda ise şiddet; insanda doğal olarak var olduğu kabul edilen saldırganlık eğiliminin bireysel ya da toplumsal boyutta, ancak değerine zarar verecek şekilde ortaya çıkması, yansıtılması olarak tanımlanır (Ayan, 2006).

Futbol zaman zaman diğer branşlara göre daha fazla şiddet öğelerinin sahnelendiği bir spor dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu olayların başında seyirci şiddeti, holiganizm, fanatizm, şike ve bahis, ırkçılık, kara para aklama gibi suç unsurları ve suçlu grupları ile var olan hususlar gelmektedir. Statlarda sergilenen şiddet ve düzensizlik, birçok bilinçli taraftarı kötü etkilemektedir. Bu da taraftarların maçlara katılmamalarına neden olmaktadır. Ayrıca bu olayların olması da birçok güvenlik görevlisini meşgul etmektedir.

Bir spor dalı olarak futbol geniş kitlelere hitap eden bir oyun olmanın yanında başka fonksiyonlar da icra etmeye başlamıştır. Sporda taraftarlık duygusunun ve kazanma arzusunun aşırı derecede kamçılması ve bu arzunun geniş kitleleri etkilemesi birçok olumsuz olaylara sebebiyet vermektedir. Bir hırs, mutlaka kazanma isteğine, fanatizme, holiganizme dönüşmesi, çeşitli taraftar birliklerinin oluşturulması, maç öncesi ve sonrasında hakaret, yakıcı-delici-kesici aletlerle saldırılara, yaralamalara hatta ölümlere neden olan bir takım vahim olayların oluşmasına neden olmaktadır.

Futbolun kültürü, onun kişilere kazandırdığı toplumsal kimliklerle ilişkilidir. Bu bağlamda Kuper'in (1996) "futbol asla sadece futbol değildir" betimlemesi bir slogan olmaktan ziyade, futbolun taraftarından statlarına, sloganlarından kıyafetlerine kadar pek çok alanda oluşturmuş olduğu toplumsal algıyı ifade etmektedir. Çünkü maç başladığında; bir anda insanlık tarihinin tüm birikimleri, edebiyat, bilim, savaş, politika ve benzeri olgular bu 90 dakikalık oyuna dahil olur ve oyunlaşır (Öğün, 1999). Özellikle taraftarlık olgusu söz konusu olduğunda bunu salt bir takım tutma psikolojisi olarak görmenin dışında bir kitlenin kimliği şeklinde yorumlamak gerekir. Bu anlamda futbolun taraftar kitleleri söz konusu olduğunda "dünyanın hemen her yerinde benzer sosyo-psikolojik dalgalanmalara neden olduğu" (Doğan, 1999) iddiası ileri sürülebilir.

Tüm dünyada seyirci ve taraftar potansiyeliyle ilk sırada yer alan futbol müsabakalarında tribünler problem yuvası halini almış, seyirci ve taraftarların davranışlarında istenmedik değişiklikler meydana gelmeye başlamıştır (Greve, 2003). Bu konuya yönelik çalışmalarda, istenmeyen taraftar davranışlarının nedenleri araştırılarak, futbolda yaşanan kötü olaylarının önüne geçecek çözümler bulunmak amaçlanmaktadır (Giulianotti, 1994). Bu uğraşlar sadece akademik yayınlarda değil aynı zamanda yaşanan olumsuzlukların önlenmesi ve tribün düzeninin sağlanması için federasyonlar tarafından yapılan çalışmalarda da görülmüştür. Hal böyle olunca da yasama organının böyle bir endüstriyi nizam altına alması ve bunu kanuni bir düzen içerisinde sistematik olarak, kanun, tüzük ve yönetmeliklerle denetlemesi de kaçınılmaz olmuştur. Aksi takdir de spor fair play gibi olağanüstü bir özelliğini kaybedip şike ve şiddet arasında kalması kaçınılmaz bir vaziyete bürünecektir.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel bir çalışma olup araştırmada doküman analizi ve literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Konu ile ilgili yeterli kadar kaynak olmaması nedeniyle konu ile ilgili yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Çıkarılan yasalar ve uygulamaya konulan tüzükler incelenmiştir. Ayrıca konuya ile ilgili gazete haberleri ve basına yansıyan haberler toplanarak yorumlar incelenmiştir. Yapılan bu çalışma ile henüz yeni sayılabilecek olan Passolig uygulaması hakkında literatüre, derleme bir çalışma kazandırılması hedeflenmiş olup uygulama ile ilgili olumlu ve olumsuz özellikler anlatılmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Sporda Şiddetin Önlenmesi Hakkında Çıkarılan Kanunlar

5149 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun:

“Spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair kanunda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun tasarısı” yasası 28.04.2004 tarihinde 33 maddeyle 5149 sayılı başlıkla yürürlüğe girmiştir. 2004 yılından beri yürürlükte olmasına karşın, yasal düzenlemelerin uygulanamamış olması pek çok nedene bağlı olarak düşünülmektedir. Geçtiğimiz aylarda spor müsabakalarında ve özellikle futbol karşılaşmalarında yaşanan şiddet ve kamu düzenini bozan davranışların konuyu tekrar gündeme getirilmesine neden olmuştur. Bu durumlar yeni bir kanun oluşturma ihtiyacını doğurmuştur. Sporda şiddetin önlenmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılmasına rağmen, uygulamalar da yaşanan problemler neticesinde istenilen verim alınamamıştır. Bu kapsamda 14 Nisan 2011 tarihinde 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiş ve bu kanunla birlikte e-bilet uygulaması başlamıştır.

5149 sayılı kanuna göre suçun örgüt faaliyeti çerçevesinde nasıl hüküm altına alınacağı, suçun teşebbüs hali aşamasına karşın maçlarda teknik donanımların kurulması, taraftar temsilcilerinin güvenlik güçlerine yardımcı olması, müsabaka alanlarında aşırıya kaçan hareketlerin yapılması ve tesislere zarar verilmesi gibi eylemlerde meydana gelen, bilerek yaralama veya mala zarar verme suçlarının işlenmesi halinde bu alanların ve bu alanda bulunan eşyaların kamu malı sayılarak şikayete tabi olmaksızın işleme alınması, suçun nitelikli hallerinin tanımları ile taraftarların sürekli ya da geçici olarak kümeler halinde buldukları yer ve mekanlarla maçın yapılacağı yerin güzergahlarını kapsamaması, müsabakalarda görev yapan diğer kişilerinde çirkin tezahürat taciz edici söz tahkir edici slogan atmasının yaptırımının olmaması, usulsüz bilet satışının önlenmesi ve biletsiz seyircinin müsabakalara kabul edilmemesi ve elektronik bilet satışı meselesi gibi gerekçelerle 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunu 14.04.2011 tarihli resmi gazetede yayınlamak üzere uygulamaya koyulmuştur (<https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5149.html>).

Passolig Uygulaması

6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliği Önleme Kanunu'nun getirdiği elektronik bilet uygulamasıyla bir yenilik olan Passolig kart; statlara giriş imkanı sağlamakta ve şahsa ait sportif kimlik kartı olarak kullanılmaktadır. Ulaşım ve alışveriş kartı gibi kullanım özellikleri de bulunan Passolig pek çok alanda kullanılabilen elektronik bir karttır. Bu kartla toplumun her kesiminden insanın ailecek, huzurlu bir şekilde maçlarını izleyebilme imkanı doğmaktadır. Kart haline getirilen stat giriş bileti sayesinde taraftarlar uzun kuyruklarda beklemeden kolaylıkla statlara giriş yapabileceklerdir. Ayrıca Passolig kart sayesinde maç

kartı, banka ve kredi kartı, taraftar kartı ve belirli bazı şehirlerde şehir içi ulaşım kartı bir arada kullanılabilir.

6222 sayılı Kanun'un e-bileti düzenleyen spor alanlarının güvenlik ve düzenine ilişkin tedbirler başlıklı 5/4. Maddesinde E-bilet şu şekilde tanımlanmıştır: "Spor müsabakalarının yapıldığı alanlara girişi sağlayacak biletler, elektronik sistem üzerinden oluşturulur". Bilet satın almak isteyen bireylerle ilgili olarak, üzerinde adı, soyadı, T.C. kimlik numarası ve fotoğrafı olan bir elektronik kart oluşturulur. Bireyin yabancı olması durumunda kart üzerinde T.C. kimlik numarası yerine uyruğu olduğu devletin adı ile Türkiye'ye giriş yaptığı pasaportun seri numarası kaydedilir. Yukarıda görüldüğü üzere Passolig kart uygulamasının müsabakaların güvenliğini sağlamanın yanında çeşitli fonksiyonel işlemlerinin olması beklentisini oluşturmuştur.

Ülkemizdeki bu uygulamaya örnek olarak 2009 yılında İtalya'da Tesserà Del Tifoso gösterilebilir. İtalya'da taraftarlar ve futbol kulüplerinin taraftarlarının kimler olduğunu bilmesi için İçişleri Bakanlığı tarafından 2009-2010 yıllarında çıkartılan (Tesserà Del Tifoso) bir taraftar kimlik belgesi olarak geçmektedir. Bu kart müsabaka sırasında şiddet içeren davranışlara karşı önlem almak için tasarlanmıştır. Parlamento tarafından onaylanmamasına rağmen 2010-2011 sezonunda geçerli olmak üzere zorunlu hale getirilmiştir. Başvuruları ise yerel polis tarafından değerlendirilen olan kart isim, doğum tarihi, adres ve kimlik numarası gibi kişisel bilgileri de içeren bir kredi kartı olarak kullanılmıştır (Dinç ve Demircan, 2016). Bu uygulama İtalya'daki Ultras gruplarının ve buna destek veren tüketici haklarına dair sivil toplum kuruluşlarının örgütlenerek günlerce süren sokak eylemleri ve yürüyüşleri sonrasında futbol otoritesi kararını 2012 yılında geri almak zorunda kalmış ve Tesserà kart uygulaması sona ermiştir. Daha çok hooligan şiddetini önlemek için bu kart uygulamasının getirildiği söylene de, şiddeti de önlemediği görülmüştür (<http://www.tribundergi.com/haber/taraftar-kart-donemi-basliyor-passolig>).

İtalya da ki örneğe bakıldığında sporda şiddetin önlenmesine herhangi bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Bu durum bizim ülkemizde ki uygulamaya benzerliği açısından önemlidir. Ülkemizde bilet satışları bireylere ait kart üzerinden yapılmaktadır. Maçlara taraftar sadece ismine çıkartılan kart ile stada giriş yapabilmektedir. Maçlara seyirci olarak gelecek kişilerin kart kontrollerini ev sahibi takımın yetkilileri yapmakla sorumludur. Ayrıca sorumluluğun ev sahibi olmadığı maçlarda; maça katılan her iki takım, milli maçlarda da TFF yetkilileri kontrolleri sağlamaktadır.

Passolig uygulamasıyla birlikte, şiddet olaylarına karışan kişilerin; tespiti, statlardan uzaklaştırılması ve kontrolünün daha kolay hale gelmesi öngörülmektedir. 6222 sayılı

kanunda e-bilet uygulaması, çok önemli konulardan biridir. Çünkü şiddeti önlemekte en önemli adımlardan biri, şiddete sebep olan şahısların (özellikle holigan tabir edilen şahısların) statlara girmesinin engellenmesidir. Bu kişileri futbol ortamından ve statlardan uzaklaştırmadan hiçbir çalışmanın şiddeti engellemeye yetmeyeceği düşünülmektedir (Köse, 2013).

Passolig Uygulamasına Neden Olan Örnek Olaylar

Toplumun bulunduğu her yerde hukuk da olacağı için hukuk, futbol endüstrisinin işleyişine de kayıtsız kalamamıştır (Güven, 1999). Toplumun da oluşan aksaklıkları gidermek için her gün yeni yasalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yasalarında temsil edildiği belli uygulamalar bulunmaktadır. Futbolun içerisinde oluşan şiddet olaylarının artması da çeşitli önemlerin alınmasına yol açmıştır. Bu olayların ilki Beşiktaş ile Bursaspor taraftarları arasında 05.12.2010 tarihindeki maç öncesi yaşanan olaylardır. Maç öncesinde başlayan olaylar, bıçak vb. aletlerin kullanılmasıyla birlikte polisiye bir güvenlik problemi haline dönüşmüştür (<http://www.hurriyet.com.tr/besiktas-bursaspor-maci-oncesi-olay-16454473>). Aynı maçın rövanş karşılaşmasının yapıldığı 7.05.2011’de de benzer olaylar ortaya çıkmıştır. Maç öncesi Beşiktaş taraftarlarının maça alınmasını protesto eden Bursaspor taraftarları maç öncesi polise ve Beşiktaş taraftarlarına sözlü ve fiili eylemler de bulunmuştur (<https://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/628365-futbol-teroru>). Diğer bir olay ise U 17 Akademi Ligi’nde Galatasaray ile Fenerbahçe U-17 takımlarının oynadığı müsabaka sırasında meydana gelmiştir. Olaylar ve genç futbolcuların kavga etmesi sporda şiddet kavramının yazılı ve görsel basında tekrar gündeme gelmesine neden olmuştur (<http://haberciniz.biz/galatasaray-fenerbahce-u17-macinda-kavga-cikti-944627h.htm>). Son olay ise Türk Telekom Arena Stadı’nın Başbakan ve kurmaylarının açılış töreni sırasında Galatasaray taraftarlarınca yoğun bir protestosunun gündeme gelmiş olmasıdır. Yasanın hızlıca gündeme gelmesindeki tamamlayıcı olay da bu olmuştur (<http://bianet.org/bianet/diger/127211-isliklanan-erdogan-galatasarayin-stadyum-acilisini-terketti>). Çıkarılan kanunlar stat içerisinde ve dışında yaşanan olaylara engel olamadığı için Passolig uygulaması 14.04.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Passolig Uygulamasının Sonuçları

Passolig uygulamasının şiddet ve olumsuz olayların önlenmesi amaçlarının yanı sıra uygulamayla birlikte pek çok yeniliklere yer verilmiştir.

- Taraftarların aileleri ve arkadaşlarıyla huzur içinde statlara gireceği ve kötü olaylardan uzak bir ortamın sağlanacağı,

- Taraftarların maçlara sıra beklemeden kolay bir şekilde girmelerinin sağlanacağı, kayıt dışı biletlerin neden olduğu vergi kaybının önleneyeceği, karaborsanın son bulacağı,

- E-bilet kartlarına para yüklenerek tüm alışveriş noktalarından kredi kartı gibi alışverişlerde kullanılabileceği bunun taraftarların avantajına olacağı iddia edilmektedir (Üstünel ve Alkurt, 2015).

İçişleri Bakanı tarafından Cumhurbaşkanına sunulan Spor Güvenliği raporuna göre; 4 Nisan 2013-31 Aralık 2013 tarihleri arasında elektronik bilet uygulamasına geçilmeyen dönemde 180 müsabakada olay çıkmış ve 1.844 kişi hakkında yasal işlem yapılmıştır. Ancak e-bilet uygulamasına geçilmesinin ardından aynı dönemde yapılan (4 Nisan 2014-31 Aralık 2014) araştırmada ise 119 müsabakada olay çıkmış ve 1.301 kişi hakkında işlem yapılmıştır. Uygulamanın şiddet olaylarını %30 oranında düşürdüğü tespiti yapılmıştır (Üstünel ve Alkurt, 2015). Bunu yanında seyircilerin satın almış olduğu kart uygulaması ile kulüpler de kendilerine gelir elde etmektedir. Taraftarlar maçlara gitmese de maçları izleyebilmek için alınan kartın ücretleri ile kulüplerine katkı sağlamaktadır. Taraftarların sezon içerisinde aldıkları toplam kart ücretlerinin %47'si Türkiye Futbol Federasyonuna geçmektedir. TFF tutarın %10'unu (8,5 Milyon TL) kendi bünyesine alıp kalan tutarı kart sayılarına göre pay edip kulüplere dağıtmaktadır. 2018-2019 sezonunda kart tahsilatından elde edilecek olan hasıladan (181 Milyon 740 Bin TL) kulüplere ait bütçe yaklaşık 76 milyon 876 bin lira olarak hesaplanmıştır. Federasyonun kulüplere verdiği para, kart üyesi başına 17,5 liraya denk gelmektedir. Bu gelirler neticesinde seyirci maça gitmese dahi kulübüne maddi olarak katkı sağlamış olmaktadır.

Uygulamanın çıktığı ilk sene seyirci sayılarının ortalamalarında önemli oranda düşüş yaşanmıştır ancak ilerleyen zamanlarda Passolig uygulaması ve seyirci sayıları genel olarak artış sağlamıştır. Seyircilerin artmasına rağmen 2012-2013 sezonu sayısına ulaşamamasının nedenini ise biletsiz izleyen seyircilerin artık maçlara girememesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. SüperLig'teki büyük kulüplerin Passolig uygulamasının olmadığı son sezon (2012-2013) ve uygulandığı sezonların seyirci sayısı ortalamaları Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Süper Lig' teki büyük kulüplerin seyirci sayıları ortalamaları.

Kulüpler	2013-2014 Sezonu	2014-2015 Sezonu	2015-2016 Sezonu	2016-2017 Sezonu	2017-2018 Sezonu
FB	42.020	19.389	28.857	16.485	33.773
GS	37.727	25.141	19.466	21.351	41.050
BJK	26.467	13.372	18.758	30.448	26.983
TS	16.699	9.512	9.288	17.252	24.850
BŞK	21.945	8.815	13.035	16.106	22.966

<https://www.transfermarkt.com.tr/super-lig/besucherzahlen/wettbewerb/TR1>

Güner ve Cerrahoğlu'nun (2018) yapmış oldukları çalışmada taraftar kart sayılarına değinmişlerdir. Yapılan çalışmanın verilerine göre futbol kulüplerinin (FB, GS, BJK, TS, BŞK) 2015 yılında Passolig kart sayılarının sırasıyla 177.829, 180.549, 161.891, 53.390, 38.190 olduğu; 2017 yılında ise bu sayıların sırasıyla 538.383, 520.353, 518.211, 159.982, 99.875 arttığını belirtmiştir.

Uygulamaya sokulan kanun ve uygulama statlarda huzur ve güven ortamını sağlarken pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların başında da kişisel verilerin güvenliği meselesi ve bu kişisel verilerin kullanılması gelmektedir. İnternet yani bilişim sistemleri üzerinden işlenen dolandırıcılık ve hırsızlık suçları, işlenmesi en kolay suçlar olarak ortaya çıkacaktır (Üstünel ve Alkurt, 2015). Tartışılması gereken diğer bir etken ise; kişisel verilerin korunması konusundaki duyarsızlık göze çarpmaktadır. Kişisel verilerin korunması; Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Konseyi Temel Haklar Şartı gibi birçok uluslararası insan hakları metninde temel hak mahiyetinde düzenleme alanına sahip bulunmaktadır. 95/46/AT sayılı Avrupa Birliği Veri Koruma Yönergesinde düzenlenen, bunun yanında Anayasanın 20/3. maddesi ile de güvence altına alınan bir husustur. Ancak 6222 sayılı Kanun'un e-bileti düzenleyen 5/4.maddesinde; spor müsabakalarına girecek kişilerin isim, soy isim, T.C. kimlik numarası ve fotoğraflarını vermeleri istenmiş, uygulama yönetmeliğinde de toplanacak olan kişisel verilerin kapsamının genişletilmesi hususunda TFF' ye yetki verilmiştir. Toplanmış olan verilerin kayıt altında tutulmasında güvenli veri koruma altyapısının bulunduğu konusundaki şüpheleri giderecek bir düzenleme de yoktur. Bununla beraber bu verilerin TFF tarafından reklam ve pazarlama faaliyetleri kapsamında üçüncü kişilere verilmesinin de yolu açılmış olması nedeniyle söz konusu düzenleme, konusu geçen uluslararası hukuk metinlerinde ve Anayasa'da benimsenen ilkeleri tamamen göz ardı edilmektedir (Özocak, 2014).

Taraftarlar arasında uygulamanın tartışma yaratan temel nedenlerinden birisi de; kişisel bilgilerin internet ortamına yüklenecek ve kartların tek bir bankadan temin edilecek olmasıdır. Taraftarların senede bir defa müsabakaya gitme tercihinde bulunması durumunda dahi kartın yıllık ücretini ödemek zorunda olması Passolig karta ilişkin bir diğer olumsuz algı yaratan durumdur. Buna ek olarak kartın sahibi dışında başka taraftarlarca kullanılamayacak olması ve kart sahiplerinin mutlaka bir takım taraftarı olarak maça gitme zorunluluğunun olması kısıtlayıcı bir durum olarak algılanmaktadır. Bu tür sonuçlar e-bilet kavramının ortaya çıkmasına neden olan İtalya'da kart çıktıktan sonra tribündeki seyirci sayılarında meydana

gelen azalma nedeniyle uygulamayı desteklememe durumu yaşanmış ve federasyon kart kullanımına 2012 yılında son verilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Yapılan literatür çalışmasının sonucunda pasolig sistemi ile uzun bilet kuyruklarının azaltılması, karaborsanın önlenmesi, saha içi ve dışı olayların en aza indirilmesi ve stat içerisinde huzurlu ortamın sağlanması (2 yıllık sürede şiddet olaylarının %30 azalması) uygulamanın olumlu sonuçlarıdır. Pasolig kartının fiyatında 1,5 yıllık sürede %117 fiyat artışı olması ve kartın sahibinden hariç kullanımın yasak olması gibi sonuçlar olumsuz olarak görülmektedir. Kullanımı yaygınlaşan Passolig, ilk başladığı dönemde yıllık kullanım ücreti 15 TL olan kart 2019 yılında 41,5 TL olmuştur. Passolig ücretlerinin %53'ü kart ve çip maliyeti gerekçesiyle Aktifbank'a geri kalan %47'lik kısım ise federasyonun havuzuna aktarılmaktadır. Passolig kartının kısa süre içerisinde yıllık ücretinin %177 oranında artması taraftarları müşterileştirme ve taraftar üzerinden rant sağlama eleştirilerine neden olmuştur (<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/yeni-safak-passolig-vurgunu-223184h.htm>). Passolig kartı ile kulüp logosunun dışındaki maçlara katılma olanağı bulunmakta ancak öncelik kulüp logosuna sahip seyircilere ait olduğu için istenilen maça bilet bulamama sorununu doğmuştur. Kullanılmaya başlandığı ilk yıllar itibariyle futbol kamuoyundan ciddi eleştiriler alan Passolig, aradan geçen yıllar boyunca yaygınlaşmış, ancak eleştirilmeye devam edilmiştir (Aktaş ve Cengiz, 2018). “Passolig özünde teknolojinin nimetlerinden faydalanma ve karaborsayı önleme olarak görülse de, taraftarların açısından bakıldığında ortaya bambaşka bir tablo çıkıyor. Futbolun piyasanın bir nesnesi olmaya, yani bir metaya dönüşmesiyle başlayan taraftarı müşterileştirme düşüncesi, e-bilet ile bir kez daha dayatılmak isteniyor.” şeklinde yapılan 14 Nisan E- Bilet Taraftar Bildirisinde sorunlar taraftarlar ve taraftar derneklerince dile getirilmiştir (<http://www.taraftarhaklari.org/14-nisan-taraftar-bildirisi-ebiletehayir/>). Ayrıca bu uygulama neticesinde seyirci sayılarında düşüşlerin olması, futbolun en önemli ögesi olan taraftarların futboldan uzaklaştırması, beğenilirlikte azalmaların oluşması ve maddi kayba neden olduğu da bildirilmiştir (<http://www.taraftarhaklari.org/sporda-siddet-ve-e-bilet-so+runsali-turkiye-italya-karsilastirmasi/>). Stat içinde ve dışında huzursuzluğu, şiddeti, yasadışı bilet satışlarını önlemeye çalışmak amacıyla uygulamaya sokulan e-bilet uygulaması istenilen sonuçları tam anlamıyla karşılayamamış olsa da, kartlı sistemle stat girişlerinde uzun kuyruk ve düzensizliklerin önüne geçilerek maç alanına kısa sürede giriş yapılmasını sağlamıştır. Uygulama ile statlarda şiddet olaylarına ve taşkınlıklara neden olan kişilerin tespiti

sağlanmaktadır. Ayrıca bu sistemle daha önceleri önüne geçilmekte zorlanılan karaborsa satışlarının önüne büyük oranda geçilmiştir. Aktaş ve Cengiz (2018) e-bilet uygulaması ve stat içi kamera kontrol sistemlerinin geliştirilmesi araştırmasında; maç esnasında yaşanan şiddet olaylarında ve hatta kötü tezahüratlarda belli bir düşüş yaşandığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tablo 1’de ilk uygulamanın başladığı sezonlarda seyirci sayısında bir düşüş olduğu görülse de, devam eden yıllarda artış olduğu görülmektedir. Günar ve Cerrahoğlu’nun (2018) yaptığı araştırmada da benzer sonuçlara rastlanmıştır. Erdem ve ark. (2015) tarafından yapılan ve kâğıt biletlerin kullanıldığı 2013-2014 sezonu ile elektronik biletlerin (Passolig) kullanıldığı 2014-2015 sezonu karşılaştırıldığı bir çalışmada toplam 450 müsabaka incelenmiştir. Analiz sonucunda seyirci sayısı ortalamasının kâğıt biletlerin kullanıldığı sezonda 13.995, e-bilet (Passolig)’in kullanıldığı sezonda 8.088 olduğu dolayısıyla e-biletin kullanıldığı sezonda seyirci sayısı ortalamasında %27 (5907)’lik bir azalma olduğu tespit edilmiştir. Günar ve Cerrahoğlu (2018) ve bizim yaptığımız çalışmanın sonuçlarının, Erdem ve ark. (2015) yaptığı çalışmadan farklı sonuçlar vermektedir. Bu çalışma da sadece devam eden yıllarda ki artış görülmediği için ilk başlangıç yıllarında oluşan adaptasyon süreci ele alınarak değerlendirilmiştir. Diğer bir konu ise kart sayısındaki artışa rağmen stadyumların boş kalması durumudur. Günar ve Cerrahoğlu (2018) çalışmasında bu durumu futbol kalitesindeki düşüşe bağlandığı görülmektedir. Bizim görüşümüzde bu yöndedir, ayrıca yabancı oyuncu kontenjanının etkisinin bir sonucu olarak sürekli kadroların değişmesi, taraftarın takım ve oyuncular ile bağ kuramamasına yol açmaktadır.

Passolig kartı alabilmek için verilen bilgilerin güvenliği ile ilgili endişelerin olması da olumsuz sonuçları olduğunu göstermektedir. Huzur ve güvenlik sağlanmaya çalışırken kişisel verilerin korunamaması da büyük bir güvenlik problemidir. Kişisel verilerin korunması ile ilgili gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir (Özocak, 2014). Sadece yasaklama kültürü ile hareket etmek yerine taraftar ve seyirci davranışlarını olumlu yönde değiştirecek eğitimler, kamu spotu, fair-play ve farkındalık oluşturacak uygulamalar (ünlü sporcularla sporda saldırganlık ve şiddetle ilgili konularda paneller) düzenlenebilir. Gelişen alt yapı imkanlarıyla birlikte hemen hemen her şehrimize statlar inşa edilmektedir. Kent kültürünün bir unsuru olan spor müsabakalarında özellikle kadın ve çocukların izleyici olarak yerlerini almaları özendirilerek, spor ortamında “seyirci aile” kültürünün oluşturulması ve yaygınlaştırılması sağlanabilir.

Sonuç olarak uygulamanın olumlu ve olumsuz yanları ele alınarak tartışılmıştır. Kulüplerin bilet gelirlerinin ve maçı statlardan izleyen seyirci sayılarının arttığı

görülmektedir. Bunun yanında taraftar gruplarının bu uygulamadan rahatsız oldukları görülmektedir. Güvenlik konusunda önemli bir çözüm ürettiği yapılan diğer araştırmalarda da görülmektedir. Taraftarların verilerinin korunması Pasalig uygulamasının güvenilirliğini tartışmaya açan diğer bir konu olarak gündeme gelmektedir. Uygulama yürürlüğe girdiği günden beri farklı yönleri ile tartışılmaya devam edildiği görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, M.K. ve Cengiz, C. (2018). Endüstriyel Futbolda Değişen Taraftar Kimliği ve Gözetim: Passolig Uygulamasının Etkileri, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 11(5): 155-168.
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve Fanatizm. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2).
- Dinç, S.C. ve Demircan, M. (2016). Tribünde Güncel Tartışma; Takıma Psikolojik Bağlılığın Passolig Uygulamasına İlişkin Taraftar Görüşleri Üzerine Etkisi, *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(11): 25-38.
- Doğan, B. ve Moralı, S. (1996). Futbolda Seyirci Taşkınlıkları ve Bunun Altında Yatan Psiko-Sosyal Nedenler. *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (4): 19-24.
- Doğan, İ. (1999). Türk Futbolunda Potansiyel İstanbul Ruhu ve Şiddet, *Düşünen Siyaset Dergisi*, 2: 73-85.
- Giulianotti, R., Bonney, N. ve Hepwort, M.(1994).Football, Violence and Social Identity. New York: Routledge.
- Greve, A. ve Salaff. J.W. (2003). Social Networks and Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*. 28(1): 1-22.
- Güner, B.B. ve Cerrahoğlu, N. (2018). Türk Futbolunda Taşlar Yerinden Oynuyor: Elektronik Bilet Uygulaması, *ÇOMÜ Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1): 46-58.
- Güven, Ö. (1999). Futbol Topu ile Oynamanın Bazı Kültürlerdeki Benzer Görünümleri ve Tarihsel Gelişimine Ait Bilgiler, *Düşünen Siyaset*, 2: 95-110.
- <http://bianet.org/bianet/diger/127211-islıklanan-erdogan-galatasarayin-stadyum-acilisini-terketti>. adresinde yer alan “Islıklanan Erdoğan Galatasaray'ın Stadyum Açılışını Terk Etti” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.
- <http://haberciniz.biz/galatasaray-fenerbahce-u17-macinda-kavga-cikti-944627h.htm> “ adresinde yer alan “Galatasaray - Fenerbahçe U17 Maçında Kavga Çıktı” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.
- <http://www.hurriyet.com.tr/besiktas-bursaspor-maci-oncesi-olay-16454473> “ adresinde yer alan “Beşiktaş Bursaspor Maçı Öncesi Olay” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.
- <http://www.taraftarhaklari.org/14-nisan-taraftar-bildirisi-ebilet-hayir/> adresinde yer alan “14 Nisan E-Bilet Taraftar Bildirisi” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.
- <http://www.taraftarhaklari.org/sporda-siddet-ve-e-bilet-so+runsali-turkiye-italya-karsilastirmasi/> ” adresinde yer alan “Sporda Şiddet ve E-bilet Sorunsalı: Türkiye-İtalya Karşılaştırması” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.

- <http://www.tribundergi.com/haber/taftar-kart-donemi-basliyor-passolig> “ adresinde yer alan “Taraftar Kart Dönemi Başlıyor: PassoLig” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.
- <https://www.dunya.com/spor/passolig-ile-e-bilet-devri-basliyor-haberi-242852> “adresinde yer alan” Passolig ile e-bilet Devri Başlıyor” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.
- <https://www.haberturk.com/spor/futbol/haber/628365-futbol-teroru> “ adresinde yer alan “Futbol Terörü” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.
- <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5149.html>” adresinde yer alan “Amaç, Tanımlar ve Kapsamlar” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.
- <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/yeni-safak-passolig-vurgunu-223184h.htm>” adresinde yer alan “Yeni Şafak: Passolig Vurgunu” başlığı altındaki açıklamalar dikkate alınmalıdır.
- Köse, A. (2013). Spor Hukukunda Güncel Gelişmeler ve Sorunlar. İstanbul: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Yayınları.
- Kuper, S. (1996), Futbol Asla Sadece Futbol Değildir. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Öğün, S.S. (1999). Oyun İçinde Oyun: Futbol, Düşünen Siyaset Dergisi, 2:73-85.
- Özocak, G. (2014). Spor Hukuku Yazıları 2014. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.
- Sağır, A. (2012). 6222 Sayılı Yasa Bağlamında Türkiye’de Futbol Örneğinde Sosyolojik Bir Çözümleme. Amme İdaresi Dergisi, 3(45): 155-181.
- Savaş, İ. (1997). Spor Genel Kültürü. İstanbul: İnkîlap Kitabevi.
- Talimciler, A. (2008). Futbol Değil, Endüstriyel Futbol, Gazi Üniversitesi İletişim Dergisi, (26): 89-114.
- Üstünel, R. ve Alkurt, Z. (2015). Futbolda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi İçin 6222 Sayılı Yasanın Getirdiği Yeni Bir Uygulama: Elektronik Bilet ve Yaşanan Sorunlar, Kara Harp Okulu Bilim Dergisi, 2(25):141-175.